

Labai
blogai
arba
liuks

Felix
Ackermann

Aštuonios
pamokos
apie
Lietuvą

| LAPAS |

FELIX ACKERMANN

Labai blogai arba liuks

Aštuonios pamokos apie Lietuvą

iš vokiečių kalbos vertė Nerijus Šepetys

| LAPAS |

Vertėjas ir redaktorius
NERIJUS ŠEPETYS

Dizainas
ZIGMANTAS BUTAUTIS

Viršelio iliustracija
LIUDAS PARULSKIS

Versta iš:

Felix Ackermann, *Mein litauischer Führerschein. Ausflüge zum Ende der Europäischen Union*, Berlin: Suhrkamp, 2017,
ISBN 978-3-518-46763-3

Knygos vertimą parėmė Goethe's institutas,
kurį finansuoja Vokietijos užsienio reikalų
ministerija

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internet), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslo tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-609-8198-10-2

© Suhrkamp Verlag, Berlin 2017

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin

© Nerijus Šepetys, vertimas, vertėjo žodis, 2018

© Liudas Parulskis, iliustracija, 2018

© Leidykla LAPAS, www.leidyklalapas.lt, 2018

TURINYS

ĮŽANGA – 11

Kur lietuvių skaitytojui supaprastintai paaiškinama, kodėl, apie ką ir kaip parašyta ši knyga, Autoriui vis pasiteisinant, kad viskas esą liuks, bet mes gi žinome, ir iš internetų, ir iš gyvenimo, kad viskas yra labai blogai, kaip kad Autoriui aiškino jo vairavimo instruktorius Arnoldas.

PIRMA PAMOKA – 27

Krašto pažinimo, kurios pradžia gana nuobodi, nes dėstoma apie visokius ten baltarusiškus ir lenkiškus reikalus, bet toliau Autorius įtikinamai atskleidžia, kaip šalta ir nejauku svetimšaliams ir kitakalbiams apsigyventi ir įsikurti Lietuvoje. Ir dar jis labai blogai sako, kad Vilniuj visi bukvaliai moka rusiškai.

ANTRA PAMOKA – 73

Antropologijos, kur Autorius pasakoja, kaip įsidarbina Vilniuje ir neva pradeda mokytis lietuviškai. Toliau jis moko, kaip negerai yra veidmainiauti ir rūpintis tik savi mi, taip pat išmoningai pasišaipo iš savęs paties. Kažkodėl skleidžiami gandai, kad Vilniuje niekur negalima mesti popieriaus į klozetą. Šiaip – liuks pamoka.

TREČIA PAMOKA – 101

kalbų, kur jau viskas apie kalbėjimo(si) įvairovę – baltarusiškam universitete, Vilniaus senovėje, taksistų kasdienybėje ir privačiame darželyje. Autorius, aišku, ir toliau neišmoksta lietuviškai ir liudija, kad pas mus labai

daug pakazūchos. Labai blogai. Jei mokėtume daugiau kalbų, gal viskas būtų liuks? Stipriai parašyta, kertant iš peties.

KETVIRTA PAMOKA – 129

Vairavimo, žiauriai įdomi ir Paprastam skaitytojui, nes Autorius niekaip neišlaiko teisių – nei teorijos, nei praktikos egzamino, mat nemoka lietuviškai ir šiaip, kaip paaiškėja, yra gana pavėpęs. Labai blogai. Dar jis sutinka daug įdomių egzaminuotojų ir instruktorių, kurių vienas daug keikiasi rusiškai, ir viskas cituojama neiškarpytai, kas yra labai liuks.

PENKTA PAMOKA – 165

Istorijos, kur jau kaip reikiant smingama į gelmę, nusi-tempiant ir Skaitytoją – labai sunku skaityti, bet ir labai traukia. Čia ir Žalioji tiltas, ir karaimų kirpėjų giminė, ir išnykęs Vokietijos pasienio miestas, ir išžudyti Vilniaus bei provincijos žydai, ir praeitį negailestingai klastojantys lietuviai. Labai blogai. Kapinių kraštas ta Lietuva, taip atrodo. Argi ne tiesa?

ŠEŠTA PAMOKA – 211

Politikos, kur iki galo paaiškėja, kaip viskas iš tikrųjų blogai yra Lietuvoje: žmonės čia viską įsivaizduoja, komunkuoja ir strateguoja neadekvačiai. Čia daug rašoma apie karo tikras ir tariamas grėsmes, viskas gana sąžiningai ir jautriai, liuks. Tik kiek permuša Autoriaus nepataisomas pacifizmas – ech, jau tie europietiški kairuoliai...

SEPTINTA PAMOKA – 241

Namų darbų, nes šiaip surašyta labiau sau, kur Autorius aiškinasi su savim ir teisinasi, kodėl taip ilgai dirbo tokioje beviltiškoje skylėje, kaip baltarusių universitetas Vilniuje – EHU. Kadangi apie Lietuvą čia beveik nieko, o ir juokų mažai, tai lietuvių Skaitytojas gali ir praleisti, nes mumgi įdomu tik kas apie mum.

AŠTUNTA PAMOKA – 277

Baigiamoji, kur Autorius dar ištraukia visokių fintų, kaip kad apie Visaginą – esą moderniausią Lietuvos miestą, Marką Haroldą ir Antaną Guogą – nesėkmingus politikos burtininkus. Toliau jis viską gana protingai apibendrina kaip tikras atsakingas europietis, o šiaip knyga labai įdomi, nes iki gelmių išnarsto lietuvių nacionalizmą ir yra pati sąžiningiausia, pati blogiausia ir labiausiai liuks knyga apie Lietuvą, kieno nors kada nors parašyta.

EPILOGAS, 315

Kuris sąžiningai ir elegantiškai suveda likusius galus.

VERTĖJO ŽODIS, 325

Kuris padeda knygoje tašką, nes tašką visada padeda rašantysis: vertėjas atsako už viską, kas jo per-rašytoje knygoje lieka nesuprantama ar miglota, už tai, kas yra blogai. Nors šiaip tai viskas yra labai blogai, bent jau šiame pasaulyje, tik kad niekas kitas, išskyrus mus pačius, dėl to nekaltas.

JŽANGA

Esama žodžio, kuris viską paaiškina: „liuks“. Žodis „lux“ šiaip jau reiškia šviesą, bet daugelis lietuvių jį naudoja nusakyti kraštui, kuris turi būti kitoks, nei yra. Žodyne nurodoma, kad „liuksas“ yra apšvietos stiprumo oficialus matavimo vienetas. Tačiau kasdienių „tiptop“, „super“, „perfekt“ reikšmių nerasime jokiame žodyne, nes „liuks“ dažnai tariamas, bet retai terašomas. Mat su šiuo žodeliu yra kaip su Lietuvos visuomenės tikrove: kasdienybėje egzistuoja daugybė dalykų, kurie neminimi pamokose apie keturis Lietuvos etnografinius regionus, mat jie nedera prie oficialaus Lietuvos vaizdinio. Argi mokykliniame „Pasaulio pažinimo“ vadovėlyje apie Aukštaitiją perskaitysi, kad žmonės čia dėl specifinių istorinių priežasčių ypač dažnai sako „liuks“ ir laisvalaikio per televizorių mielai žiūri NTV ir Pervyj baltyjskij kanal. Tai, kas išties įdomu dėl „liuks“, – jis vartojamas ne tik Aukštaitijoje ir tikrai ne vien tų, kurie užaugo Sovietų Sąjungoje. Kiti rusų kalbos formas prikišamai primenantys žodžiai visoje Lietuvoje kasdien vartojami veikiau kaip pertarai, b..., o štai „liuks“ pirmiausia ženklina sakinio pabaigą, ir ypač vartotinas bendruose teiginiuose apie Lietuvą, liuks.

Aš myliu Lietuvą, nes čia apie viską galima sakyti „liuks“, nors anaip tol ne viskas Lietuvoje yra liuks. Man visai liuks, kad aš galėjau penketą metų dirbti ir gyventi Vilniuje. Nors

lietuviškai kalbu ir prasčiau už savo vaikus, bet juk tikrai liuks, kad aš apskritai bent jau suprantu šitą antrą pagal sunkumą pasaulyje kalbą, argi ne? Be išlygų liuks yra tai, kad mano dukters, vardu Emilia, pase gimimo vieta nurodyta „Wilna“. Druskininkų vandens parko sovietinė architektūra – liuks. Liuks yra Vilniaus universiteto bibliotekos Profesorų skaitykloje turėti savo rašomąjį stalą. Ir ypač liuks yra galėti gyventi Žvėryne. Man liuks buvo ir tai, kad aš Regitros dėka galėjau pažinti visą Lietuvą, mėgindamas vis kitoje jos vietoje gauti vairuotojo teises. Naujoji Vilnia – liuks, Alytus – liuks, Utena – liuks, Mažeikiai – liuks. Na gal kiek mažiau liuks buvo penkerius metus būti apdraustam Sodros. Užtat Vilniaus televizijos bokšto restorane Paukščių takas pietauti su studentais, besimėgaujant vaizdu į Sodros pastatą, – ko ne liuks? Arba su geografaiss surengti ekskursiją į Rudaminą? Europos Sąjungoje, dirbant baltarusiškame egzilio universitete, kaupti lietuvišką pensinį stažą? Trumpai tariant: visa Lietuva yra iš tikrųjų liuks.

REAL IS BEAUTIFUL

Lietuva yra graži, nuostabi ir spalvinga šalis. Pasitelkęs moto „Real is beautiful“, Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos reklamuoja šalį tarp Baltijos jūros ir Baltarusijos Respublikos. Oficialioje interneto svetainėje skaitytojas patiria: „Iš lietuvių daug kas galėtų pasimokyti, kaip reikia smagiai leisti laiką. Įvairių pramogų, siūlomų

užsiėmimų gausa mes tikrai galime pasigirti, tad nuobodulio į mūsų šalį atvykus nepatirsite – beliks tik išsirinkti, ką ir kur nuveikti. Netikėčiausių pramogų Lietuvoje atras [kiekvienas].“ Patikėsite ar ne, bet kaip tik taip man ir nutiko. Per tuos metus, kuriuos praleidau Lietuvoje, nebuvo kada nuobodžiauti ir aš išnaudojau beveik visas įmanomas laisvalaikio galimybes. Vaikų gimtadienis Oze, slidinėjimas su Snaige Turniškėse, plaukimas baidare ankstyvą pavasarį Baltarusijos pasienyje, savaitgalio išvyka Eišiškėse, keliavimas po Ignalinos apylinkes, pietavimas kibininėje prie dinozaurų parko greitkelio Vilnius–Kaunas 23-ajame kilometre, Lietuvos jaunimo ledo ritulio rinktinės rungtynės su Gardino „Nemanu“ Elektrėnuose, iškyla prie sovietmečiu statytos salos pilies Antanui Sniečkui atminti, lietuviškai lenkiškos vestuvės Pažaislio vienuolyno teritorijoje, vasaros mokykla Visagine, viešbutyje Aukštaitija, mokymasis lietuvių kalbos iš Regitros geltonojo KET sąsiuvinio, keliavimas traukiniu į Klaipėdą per Šiaulius, spontaniškas apsilankymas vienos draugės senelių namuose Sedoje, grybavimas Merkio pakrantėse, Kuršių Nerijos apvažiavimas dviračiais, atostogos palapinėje Šventojoje, atsigėrimas limonado Vostok Jonavoje. Ir tai tiesa – real is beautiful.

Tuo tarpu Go Vilnius vilioja į sostinę kaip į tarptautinio lygio paslaugų rinkos centrą. Reklamuojant gyvenimą mieste prie Neries potencialiems darbo imigrantams siūloma: „Palik savo pėdsaką mieste, kuris tau atveria naujų galimybių, ir siūlo tokią gyvenimo ir darbo balansą, kurio tu esi nusipelnęs.“ Ir šito aš kruopščiai laikiausi, o Jūs galėsite toliau pamatyti, kaip man sekėsi įveikti šią intensyvią Work & Travel programą, pasitelkus moto „Think Fresh!“. Jei tai, ką pamatysite, Jums nepatiks, tiesiog parašykite laišką Go

Vilnius! Kita vertus, prisiminkime, juk ir Kaune gyventi galima.

Leidyklos Suhrkamp išleistas knygos originalas *Mein litauischer Führerschein* radosi kaip įvadas vokiečių skaitytojui į šiuolaikinę Lietuvą – daugiakalbę, įvairialypę ir intriguojančią šalį. Žinutė vokiečių skaitytojams – išsižiūrėkite, kas dedasi Lietuvoje po karo Ukrainoje, nes ES ateitis sprendžiasi taip pat ir čia. Užuoť kartojęs kelionių vadovų turinį vokiečių turistams, kurie atvyksta čia kelioms dienoms apsirūpinę bet kokiam orui tinkamais drabužiais ir žygio batais, aš aprašiau Lietuvą tokią, kokią ją patyriau per penkerius gyvenimo joje metus. *Žinoma, ta patirtis apima ir šį bei tą, kas man nepasirodė liuks.*

EX ORIENTE LUX

Konstatuodami, kad saulė pateka Rytuose, visuomet išsiduodame, kad žvelgiame iš Vakarų. Šis žvilgsnis aptinka Rytuose nenutrūkstamą naują pradžią, – bent jau jei pakankamai anksti pabunda. Iš kitos pusės, daugelis žmonių tuose numanomuose Rytuose projektuoja geresnio gyvenimo vaizdinius į Vakarus. Mūsų aptartasis liuks apima šitą „lux“ dviprasmybę – šviesą iš Rytų ir vakarietišką liuksą. Abi perspektyvos sąlygoja viena kitą ir yra reliatyvios. Žinoma, žvelgiant iš Suvalkų ar Gardino Lietuva nėra Rytuose, o iš Latvijos ar Estijos žiūrint lietuviai apskritai yra Baltijos latinosai – linksmi, draugiški ir labai šnekūs. Visos tokios

prieskyros ir įvertinimai pirmiausia priklauso nuo žvilgsnio vietos ir kampo.

Raiškiausiai tai galima pailiustruoti vardų kaita skirtingose kalbose. Nors aš na tikrai nesu roko žvaigždė, delf.lt redakcija mane vadina Felixas Ackermannas – gerai dar, kad ne Feliksas Akermanas. Tai ne mano vardas, netgi Regitra taip manęs nevadino. Visa Lietuva mano gimtąjį Berlin miestą vadina tiesiog Berlynu. Savo ruožtu aš Lietuvos sostinę vokiškai vadinu Wilna, neprašydamas tam niekieno leidimo, mat taip šis miestas mano gimtąja kalba vadinosi ištisus šimtmečius. Būta tik vienos vardo formos, kuri skambėjo dar gražiau: iki XVIII a. vokiškai kalbantys vilniečiai savo miestą vadino „Wilde“ arba „Wilda“, taigi „laukinė“, pagal vokišką vardą upės, kuri lietuviškai vadinama Nerimi. Ar jie taip nusakė tuomet dar ypač vingiuotą upės vagą, o gal kartu išreiškė ir savąjį nusistebėjimą vietos sąlygomis? Šiandien šiuos laikus teprimena vien Vokiečių gatvės pavadinimas Vilniaus Senamiestyje. Tik dailės istorikai nežino, kad Aušros vartai dar XVII a. buvo vadinami Vokiečių vartais. Pavadinimas nunyko, nes daugelis vokiečių šeimų Vilniuje amžiams bėgant įsiliejo į lenkakalbę miesto visuomenę, panašiai kaip ir lietuvių kilmingųjų šeimos. Vokiečių vartų nebėra, užtat prie pat Aušros vartų veikia vokiškas restoranas, kurio tualete iškabinti du lipdukai su eilėmis: „In diesem Klo, da wohnt ein Geist, der jedem der zu lange scheißt von unten in die Eier beißt“ (maždaug: „klozete šiam gyvena dvasia, kuri kiekvienam, kas šika ilgai, kala per pautus skaudžiai“) ir „Piss nicht daneben, Du altes Schwein, der nächste könnte barfuß sein“ (maždaug: „nemyžk pro šalį, tu senas kuily, kitas gal basas ateis pamyžt“). Aš Vilniuje įkūriau Vokietijos studijų centrą, ir nuolat angažavausi tam, kad būtų

užsiimama ne įsivaizduojamąja Vokietija, o ta, kuri realiai reiškėsi čia, Lietuvoje. O tai ir dvi okupacijos XX amžiuje, ir geto abipus Vokiečių gatvės istorija. Lietuvos dabartis yra ir tai, kad Vilniaus hipsteriai šiandien gurkšnoja berlynietišką limonadą, gana akivaizdžiai išreiškiantį vokišką ostalgiją, Rytų ilgesį. Ekologiško limonado Proviant etiketės dizainas yra Rytų Vokietijos, DDR, retro stilizacija, o Wostok prime-na sovietinį eglės spyglių kvapo limonadą ir yra gaminamas Baikal GmbH. Nors šiaip sovietinis retro kičas Lietuvoje yra veikiau nepageidaujamas, tačiau jei jis atkeliauja iš Berlyno, tai cool. Aš ne psichologas, ir Lietuva nesiprašė mano konsultacijos. Todėl tiesiog konstatuoju, kad tai kelia nuostabą.

Kadangi man restoranų savininkų per pautus kalantis humoras nepriimtinas ir kadangi aš Lietuvą matau iš kitos perspektyvos, nei XVIII a. vokiečiai vilniečiai, Vėrmachto kariai ar dauguma XXI a. Lietuvos piliečių, tai ir iš to atsirandantis vaizdas turėtų skirtis nuo, kurį turite Jūs. Tačiau jei mano pasakojimas nederės su Jūsų Lietuvos istorija, Jums nederėtų dėl to nerimauti, mat geroji naujiena čia yra tokia: esama daugybės Lituvų, tiksliau tariant, Lietuva yra suma skirtingų įsivaizdavimų apie tai, kas Lietuva galėtų būti.

Mano žvilgsnis į Lietuvos visuomenę yra suformuotas vaikystės metų DDR, kultūros mokslų studijų ir ilgamečio gilinimosi į katalikų valstiečių migraciją iš pasienio žemių į sovietinį Gardino miestą. Tai kartu ir priežastis, kodėl aš nuo pat knygos pradžių kviečiu Jus į kelionę iš Frankfurto prie Oderio į Gardiną. Tai kartu yra kvietimas priimti perspektyvą vokiečio kultūros tyrinėtojo ir miesto antropologo, kuris stengiasi suprasti, kaip gyvena visuomenė vietoje, kuriose vokiečių okupacijos metais buvo nužudyta didelė

dalį jų pačių narių. Perspektyva, kuri atsiveria žvelgiant į tiuteišius ir jų kraštą su išankstiniu prielankumu.

2011 m. atvykęs į Vilnių aš jau laisvai kalbėjau rusiškai, lenkiškai ir baltarusiškai, tad man buvo smalsu, kur, kada ir kodėl kiekviena šių kalbų kalbama Lietuvoje. Ilgai netrukau konstatuoti, kad nė viena kalba nekalbama už filologinių institutų sienų, nes visos jos dažniausiai – ir dar kartu su lietuvių – draugiškai suverčiamos krūvon. Rezultatą lenkų filologai vertina prastai. Baltarusių aktyvistai galvoja: „Visi vietiniai – baltarusiai“. O Rusijos valstybinė televizija džiūgauja, ES šalyje turėdama tiek daug žiūrovų, kurie oficialiai yra lenkai. Tačiau TV auditorijos matavimai rodo, kad rusiški kanalai Lietuvoje žiūrimi ne tik Vilniuje ir apylinkėse, taigi žiūrovų, kurie namuose nekalba nei rusiškai, nei tiuteišiškai. Lietuvių nacionalistai galvoja: padarykime vietinių kalbą oficialiąja, taip išspręsimė problemą su w. O aš galvoju sau: „Liuks, kad visa tai galiu patirti“.

Mano mokslinis, kalbinis ir kultūrinis bagažas ypač veikia manąjį Vilniaus suvokimą, todėl taip ir susiklosto, kad aš Lietuvą daugelyje situacijų išgyvenau veikiau iš tiuteišio perspektyvos. Mat adekvatesnis Lietuvos supratimas ilgai nieui ateina tik kartu su kalba. Puikiai suprantu, kad rusiškai kalbančio polonofilo Vokietijos istoriko žvilgsnis į dabartinę Lietuvos visuomenę turės nemalonių šalutinių pasekmių. Patikėkite manimi – man irgi ne visuomet buvo paprasta!

Didžiąją dalį laiko Lietuvoje praleidau Valakupiuose, kur visus penkerius metus rusiškai, baltarusiškai, vokiškai ir angliškai, remiamas DAAD, dėščiau kultūros mokslus buvusios Minsko aukštosios milicijos mokyklos Vilniaus filialo patalpose. Tada aš vis perimdavau perspektyvą savo baltarusių kolegų ir studentų, kurie čia studijavo ir dėstė būdami politinėje išeivijoje. Nuo pat akreditacijos Lietuvoje 2005 m. Europos humanitarinis universitetas, EHU susidūrė su daugybe problemų, žinomų ir kitoms Lietuvos privačioms aukštosioms mokykloms. Pavyzdžiui, klausimu, kaip įtikinti pirmąjį rektorių, kad kada nors ateina laikas pasitraukti į poilsį. Todėl drama dėl EHU reformų, kurią aš išgyvenau 2014 m. lygiagrečiai su Euromaidano įvykiais, nėra vien baltarusiška, bet ir lietuviška. Taip pat lietuviška, kaip ir Francišako Aliachnovičiaus (Franciszek Olechnowic) biografija, kurią užtikau tyrinėdamas Lukiškių kalėjimo istoriją. Gimęs Vilniuje 1883 m., jis 1914 m. kalėdamas Lukiškėse lenkiškai parašo savo pirmąją komediją *Na Antokole*. Kūrinyje jis šaiposi iš naujųjų lenkų, „nouveau puliaki“, kurie įsikrausto į savąsias naująsias vilas Antakalnyje – tokie išdidūs lenkai, apsimetantys, kad visuomet gyvena mieste, nors jiems dar šiaudai iš kišenių kyšo. Pats Aliachnovičius savo kūrinių išverčia į baltarusių kalbą dar karo metais, po karo jis stato pjeses Vilniuje ir Minske. 1926 m. kelionės į sovietų Baltarusiją metu jis areštuojamas ir nuteisiamas 10 metų lagerio Solovkuose. Savo įspūdžius jis perteikia 1937 m. Vilniuje išleistoje knygoje *GPU naguose*, kuri sulaukia ypatingo pasisėkimo. Nuo 1941 m. Aliachnovičius

kaip redaktorius ir dramaturgas bendradarbiauja su vokiečių okupantais. 1942 m. *Na Antokole* pirmąkart pastatomas Vilniuje. 1944 m. kovo 3 d. Aliachnovičius nežinomų asmenų nužudomas savo bute Vilniuje. Po 74 metų Vikipedijoje apie Aliachnovičių galima pasiskaityti ne tik lenkiškai, bet ir angliškai (Alyakhnovich), esperanto, makedonų, ukrainiečių kalbomis ir net dviem baltarusių kalbos rašybos variantais, tik ne lietuviškai. Tai ne atsitiktinumas, nes lietuviškajame pasakojime apie Vilnių jam nėra vietos. Lygiai taip pat, kaip į svetimkūnį, daugelis žiūri ir į EHU. Jei norite, ir mano knygelę galite skaityti kaip komediją apie „naujuosius gudus“, tik bet kuriuo atveju aš bevėlyčiau išvengti kitų Aliachnovičiaus patirčių.

Žvelgiant iš Valakupių, greta tam tikrų bendrybių matyti ir aiškūs skirtumai tarp abiejų šalių. Antai per Kritinio urbanizmo laboratorijoje atliekamą miestų tyrimą aš apsilankiau Tremtinių namuose, įsikūrusiuose miške už universiteto. Globos namai iš tikrųjų yra liuks. Tai kur kas daugiau nei vien simbolinis pripažinimas nuo sovietinių represijų nukentėjusiems lietuviams. Kaimyninėje Baltarusijoje atitinkamai nukentėję baltarusiai buvo formaliai reabilituoti dar dešimtojo dešimtmečio pradžioje, bet dar ir šiandien neturi užtikrintų vietų globos namuose, jos rezervuotos Didžiojo Tėvynės karo veteranams.

Nepaisydamas visų akivaizdžių skirtumų tarp Lietuvos ir Baltarusijos, turiu konstatuoti, kad mėginimas mieste ant Neries krantų palikti už savęs viską, kas sovietiška, iš principo nepasisėkė, tegul ir buvęs Kosmonautų prospektas buvo pervadintas į Laisvės, numedinto Pilies kalno papėdėje jau stūkso gelžbetoniniai Valdovų rūmai, Šnipiškėse greta pakiuzusių medinukų išdygo modernūs daugiaaukščiai

stiklainiai, o Gedimino prospekto pradžioje vietoj kaukaziškos arbatos Literatų svetainėje šiandien patiekama Kentucky Fright Chicken – *killed in Rudamina*.

Vilniaus universitete esama gilios vokiečių kalbų medicinos tradicijos. Aš tikrai nepretenduoju į ją įsirašyti, bet vis tiek norėčiau pateikti tikslią diagnozę, kurios simptomai yra išplitę šiandienos Lietuvoje – kognityvinis disonansas. Knyga anaipol nesiūlo visos ligos istorijos, čia tiesiog neutraliai aprašoma aiški skirtingų patyrimų nederma. Šitai, o taip ir neišspręstas klausimas, pagal kokias taisykles vyks skirtingų požiūrių derinimas, mano požiūriu, daugeliu atvejų stipriai kenkia Lietuvos visuomenės integralumui, nors šiaip ji registruojama daug konsoliduotesnė nei antai Baltarusijos visuomenė kitapus sienos. Ir aš čia tikrai niekuo dėtas.

Jei man reikėtų vienu sakiniu aprėpti tos nedermos tarp pačių įvairiausių Lietuvos visuomenės segmentų patyrimo ir tikrovės priežastis, tai sakyčiau taip: daugelyje galvų ir institucijų vietoj marksizmo leninizmo tiesiog įsikūrė nacionalizmas. Nu tikrai liuks, kad Lietuva yra ES ir NATO narė. Bet Lietuva vis dar tebėra ir pasaulio dalis – toji, kurioje baigus mokyklą dovanojami raudoni gvazdikai, kurioje sakoma „liuks“, ir kurioje nuo birželio 1-osios iki rugsėjo 1-osios daroma vasaros pertrauka. Daugybė Lietuvos žmonių šiandien taip intensyviai stengiasi išstumti iš sąmonės savo pačių aktyvų dalyvavimą sovietų Lietuvos kasdienybėje, kad pačiose šiandienėse praktikoje lieka neatpažintas ir nesuvoktas jų esminis išliekantis sovietiškas. Taip randasi prieštaravimas, vis ryškesnis didėjant laiko nuotoliui: juo nuožniau viešumoje kovojama su sovietiniu paveldu, juo dažniau paaiškėja, kad tokia kova pati pasižymi sovietinio aktyvizmo požymiais. Ryškiausias pavyzdys čia yra Žaliojo

tilto sovietinių skulptūrų nuėmimas. Juk jose pavaizduoti valstiečiai, statybininkai ir studentai irgi buvo lietuviai, kurie po 1944-ųjų sovietizuojant Lietuvą tūkstančiais plūdo į Vilnių. Tačiau vis dėlto esama vietos, kurioje visi šie neišspręsti konfliktai liaujasi. Tai yra slaptasis Lietuvos ir Baltarusijos centras. Lietuvių, rusų ir tiuteišių kalbos čia taikingai koegzistuoja be menkiausių įtampų šešėlių. Tai yra tikrasis XXI a. lietuviškosios demokratijos lopšys. Siekdama patękti į šią vietą, Baltarusijos opozicija netgi rengia Vilniuje specialius roko muzikos koncertus. Faktiškai kasdien ją lanko ekskursijų autobusai iš Minsko. Šioje lietuviškosios neoliberalizmo versijos pirmavietėje išsipildo visi troškimai, jei tik dėl to pakankamai rimtai triūsima. Čia jausmai blaškosi tarp šilta ir šalta. Ir čia lengvai liekama ant ledo. Ši lietuviškoji piliečių forumo interpretacija – jūs jau seniai atspėjote – vadinasi Akropolis. Kai kitąkart ten atsidursite, pagalvokite apie mano žodžius!

AČIŪ, LIETUVA

Jaučiu gilų prielankumą savo Vilniuje likusiems draugams ir lieku dėkingas artimiems bendradarbiams – kolegėms ir kolegoms iš EHU Kultūros tyrimų departamento ir VU Istorijos fakulteto. O juk nebūčiau galėjęs taip ilgai dirbti ir gyventi Vilniuje, jei mano šeima nebūtų pasiryžusi vėl iš naujo įsikurti svetimame krašte. Tarp dovanų, kurias patyrėme lietuviškoje kasdienybėje, išskirčiau mūsų Emilios auklės

Gražvilės linksmumą, auklyčio Kasparo išmoningumą, taip pat Europos sodo auklėtojų ir mokytojų entuziazmą. Gyventi Lietuvoje mums buvo miela, ir prie to prisidėjo Vilniaus miesto savivaldybės bevardžių tarnautojų draugiškumas, urbanistikos aktyvistų Šnapiškėse Katios ir Juliaus energingumas ir mūsų buto nuomotojų Jolantos ir Elijaus supratingumas. Pylimo gatvėje praktikuojantis fizioterapeutas Regimantas taip linksmi varo vokiškai, kad pora slankstelių tarytum savaime atsistato į savo vietas. Jau vien sakinyse „stuburas yra tarytum gulintis policininkas“ man sukelia tokį juoko priepuolį, kad dar ir šiandien jį galiu taikyti slankstelių atstatymo terapijai. Jis, šnekioji siuvėja Natalija, virš kurios siuvimo mašinos kabojo Žalgirio mūšio paveikslas, mano vairavimo instruktorius Olegas iš Krasnūchos, neskubrus kepėjas Mindaugas iš Vytauto gatvės, nuolat gerai nusiteikusi sulčių ir daigų spaudėja iš A. Vienuolio gatvės pusrūsio, VU istorikų valgyklos aptarnautoja Julija – visi jie yra mano lietuviškos kasdienybės herojai. Manosios Lietuvos nebūtų ir be aktorės Aldonos, vertėjos Daivos, semiotikės Almiros, sociologo Siarhei, pragmatikės Daivitos, medievisto Rimvydo, politologės Ievos, filosofo Kęsto, archeologės Giedrės, aktyvisto Andreas, žurnalistės Marielle, architekto Dariaus, gyvenimo virtuozo Tado, etnografės Vitos, kuratorės Ūlos, daržovių orkestro dirigento Beno, gimdymo namų lankytojų Indrės ir Guido, sportininkų Agnės ir Marijaus, verslininkų Renatos ir Remigijaus, direktorių Johannos ir Detlefo, dvynių Alos ir Irenos, diplomatės Živilės, tyliojo Dariaus, skulptoriaus Žilvino, sociologės Vaidos, istoriko Konstantino, poetės Vidmantės, bibliografės Laros, klaipėdiečio Vasilijaus, mokytojos Lauros, bičiulio Vytauto, leidėjos Ūlos, vertėjo Nerijaus.

Iš pokalbių su jais visais daugiausiai ko ir išmokau apie Lietuvą. Ne mažiau išmokau ir iš konfliktų, kurie klostėsi ne taip džiuginančiai. Už šias lietuviškas pamokas aš dėkingas savo besiplūstančiam vairavimo instruktoriui Arnoldui, kuris dienomis dirba policininku. Vairavimo mokyklos direktorei Astai, šiandien iš kalėjimo teritorijos plėtojančiai naują e-verslą. 1939 m. gimusiam Europos humanitarinio universiteto, EHU, rektoriui Anatolijui, išliekančiam universiteto prezidentu. Gražuoliukui Dariui, dar ir šiandien mėginančiam savo senuoju Porsche sužavėti Lietuvos moteris. Ir bevardžiams vairuotojams, niekuomet nesustojantiems prie pėsčiųjų perėjos. Ir jie yra mano Lietuvos dalis. O viskas, ko aš neišmokau, blogai supratau arba iškreipiau savo knygoje, aišku, radosi vien dėl mano prasto kalbos mokėjimo, pernelyg gero mokėjimo lenkiškai ir baltarusiškų akinių, su kuriais jau atvykau į Lietuvą. Vos, vos!

PIRMA PAMOKA

„Tik prašom niekuo nesistebėti“, – aidėjo per visą 4 žvaigždučių autobuso praėjimą. Baldininkas iš Vakarų Lenkijos šitaip mėgino pakelti nuotaiką savo bendrakeleiviams nuo kito Oderio kranto. Be rezultatų. Vokiečiai abejingais veidais sėdėjo kaip sėdėję savo vietose. Bet jų vis-à-vis ūsočius su tamsintų stiklų akiniais nenorėjo pasiduoti. Stipriai įraudęs jis žėrė pažadus: „Alus jau pakeliui! Mums juk reikia ir malonumų. Arba geriau kavos. Su konjaku ir trupučiu cukraus?“ Apkūnus Oderio-Šprė rajono landratas nenuslėpė pasibjaurėjimo. Vokiškoji ir lenkiškoji pusės susėdusios kartu, ir vis dėlto atskirai viena nuo kitos autobuse keliavo į Gardiną, pasienio miestą prie trijų šalių – Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos – sandūros. „Mūsų partneris, dar iš socialistinių laikų“, – paaiškina landratas. Dabar, prieš pat Lenkijos įstojimą į ES, kai jos išorės siena pasislinks nuo Oderio prie Bugo, jie nori ištirti naujas kooperacijos galimybes. Baltarusija visiems yra naujas kraštas, terra incognita.

Kol lenkų bendrakeleiviai saldujį Magenbitter nuplovinėjo skaidriąja degtine, vokiečių pusė blaiviai sekė kelią savo žemėlapiuose: 700 km krašto kelio su simboliniu magistraliniu intarpu. Juo toliau į Rytus, juo mažesni laukai. Pažvalę lenkų verslininkai sudarė laikinąją kelionės vyriausybę. Geros savijautos, aprūpinimo ir pramogų ministrai buvo

Aš myliu Lietuvą, nes čia apie viską galima sakyti „liuks“, nors anaip tol ne viskas Lietuvoje yra liuks. Man visai liuks, kad aš galėjau penketą metų dirbti ir gyventi Vilniuje. Nors lietuviškai kalbu ir prasčiau už savo vaikus, bet juk tikrai liuks, kad aš apskritai bent jau suprantu šitą antrą pagal sunkumą pasaulyje kalbą, argi ne? Be išlygų liuks yra tai, kad mano dukters, vardu Emilia, pase gimimo vieta nurodyta „Wilna“. Druskininkų vandens parko sovietinė architektūra – liuks. Liuks yra Vilniaus universiteto bibliotekos Profesorių skaitykloje turėti savo rašomąjį stalą. Ir ypač liuks yra galėti gyventi Žvėryne. Man liuks buvo ir tai, kad aš Registros dėka galėjau pažinti visą Lietuvą, mėgindamas vis kitoje jos vietoje gauti vairuotojo teises.

Felix Ackermann

2011–2016 metais Lietuvoje su šeima gyvenęs vokiečių istorikas ir miesto antropologas Felixas Ackermannas esė knygoje patyrusiu žvilgsniu skrodžia kiaurai posovietinės visuomenės fasadus: pastatų, žmonių viešo elgesio, valstybės institucijų, paslaugų, o svarbiausia – kalbų ir tapatybių. Apie Lietuvą autorius pasakoja kaip nepaprastai įdėmus ir sąžiningas jos gyvenimo stebėtojas, atvykęs čia iš išorės, bet matantis ir suprantantis jos rūpesčius ir problemas iš vidaus. Siūlydamas gyvenimiškai autentišką, taikliai reflektuojantį ir literatūriškai įtaigų šiuolaikinės Lietuvos portretą autorius klausia skaitytojo: kaipgi čia yra – viskas labai blogai ar vis dėlto – liuks?

ISBN 978-609-8198-10-2

www.leidyklalapas.lt